

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการสอน สันติศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาไทย” มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสถานการณ์เกี่ยวกับสันติศึกษาที่สถาบันอุดมศึกษาไทยดำเนินการอยู่ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการสอนสันติศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชน สถาบันอุดมศึกษาไทย และ 3) เพื่อพัฒนา รูปแบบการสอน สันติศึกษา วิธีการสอนสันติศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชน สถาบันอุดมศึกษาไทย ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 (R₁) การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ขั้นตอนที่ 2 (D₁) การพัฒนา รูปแบบการสอนสันติศึกษา ขั้นตอนที่ 3 (R₂) การทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษา และขั้นตอนที่ 4 (D₂) การปรับปรุงรูปแบบการสอนสันติศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามที่วิเคราะห์แหล่งเอกสาร แบบบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบบันทึกการจัดสนทนากลุ่ม แบบบันทึกประสบการณ์การเรียนรู้ รูปแบบการสอนสันติศึกษา และแบบประเมินผู้เรียนสันติศึกษา ได้แก่ แบบวัดความรู้สันติศึกษาของนักศึกษา แบบวัดเจตคติที่มีต่อวิชาสันติศึกษา แบบวัดความสามารถในการจัดการความขัดแย้งของนักศึกษา และแบบวัดความพึงพอใจของนักศึกษาต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย กลุ่มผู้ให้ข้อมูล แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญสันติศึกษา จำนวน 20 คน 2) อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา จำนวน 9 คน และ 3) กลุ่มทดลอง ได้แก่ นักศึกษารายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล และรายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ จำนวน 113 คน โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม บันทึกประสบการณ์การเรียนรู้ โดยใช้สถิติบรรยายเชิงพรรณนา และการประเมินผลผู้เรียน โดยใช้สถิติบรรยายเชิงพรรณนา ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ และค่าสถิติทดสอบที

มีการสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. การสรุปผลการวิจัย

1.1 ข้อมูลพื้นฐานและสถานการณ์เกี่ยวกับการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

จากการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้บริหารหน่วยงานสันติศึกษา จำนวน 8 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติศึกษา จำนวน 12 คน และสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนรายวิชาสันติศึกษา จำนวน 9 คน และนักศึกษารายวิชาสันติศึกษา จำนวน 16 คน เป็นการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา นักศึกษารายวิชาสันติศึกษา การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการศึกษาหน่วยงานด้านสันติวิธีในสถาบันอุดมศึกษาไทย ตามขั้นตอนที่ 1 (R₁) การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา นักศึกษารายวิชาสันติศึกษา และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ได้ข้อมูลแนวคิดเกี่ยวกับสันติศึกษา แนวทางการจัดการศึกษา การจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา และปัจจัยที่มีผลต่อการสอนจัดสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย พบว่า หน่วยงานสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย จำนวน 8 แห่ง ได้แก่ สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น สถาบันศาสนา วัฒนธรรมและสันติภาพ มหาวิทยาลัยพายัพ ศูนย์ศึกษาสันติภาพและความขัดแย้ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศูนย์ข่าวสารสันติภาพ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาลนักศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ศูนย์ศึกษาสิทธิมนุษยชนและสันติวิธี วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และหน่วยงานสันติศึกษา สังกัดรัฐสภา จำนวน 1 แห่ง ได้แก่ สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า ซึ่งเป็นเครือข่ายความร่วมมือด้านสันติศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาไทย หน่วยงานส่วนใหญ่จะเน้นเรื่องการวิจัย และการบริการวิชาการแก่สังคม ประเทศ และต่างประเทศ เป็นสำคัญ และบางแห่งมีการผลิตบัณฑิตระดับมหาบัณฑิตทางด้านสันติศึกษา สิทธิมนุษยชน หรือการจัดการความขัดแย้ง แต่ยังไม่ปรากฏมีการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรีแต่อย่างไร โดยที่บางแห่งได้เปิดการเรียนการสอนรายวิชาสันติศึกษาสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป หรือหมวดวิชาเลือกเสรี ได้แก่ สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา เปิดสอนรายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี และรายวิชาสังคม สงคราม และสันติ สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เปิดสอนรายวิชาการจัดการความขัดแย้ง สำหรับสำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า แม้จะเป็นหน่วยงานสังกัดรัฐสภาแต่มีบทบาทในด้านการศึกษา และวิจัยทางด้านสันติศึกษาและสันติวิธีที่ทำงานประสานความร่วมมือกับหน่วยงานสันติศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ยังมีการส่งบุคลากรของสำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล

สถาบันพระปกเกล้า ไปเป็นที่ปรึกษาและอาจารย์พิเศษในรายวิชาสันติศึกษาทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก อีกด้วย

จากการศึกษาข้อมูลการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรีระดับปริญญาตรี มีจำนวน 14 แห่ง จากจำนวนสถาบันอุดมศึกษาทั้งหมดจำนวน 173 แห่ง จำนวน 16 รายวิชา คิดเป็นร้อยละ 8.09 แสดงให้เห็นว่าการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มีความต้องการจำเป็นอย่างยิ่งที่เปิดการเรียนการสอนเป็นรายวิชาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปและหมวดวิชาเลือกเสรีซึ่งมีจำนวนน้อยมากในปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะเป็นการสอนสอดแทรกในรายวิชาต่าง ๆ ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และเปิดสอนในรายวิชาเอกหรือวิชาแกน ในงานวิจัยนี้จะมุ่งเน้นศึกษาใน 15 รายวิชา ใน 13 มหาวิทยาลัย ได้แก่ รายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธีและรายวิชาสังคม สงครามและสันติ มหาวิทยาลัยมหิดล รายวิชามนุษย์กับสันติภาพและรายวิชาสันติศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รายวิชามนุษย์กับสันติภาพ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ รายวิชาวิชาสันติภาพและความสมานฉันท์ มหาวิทยาลัยพายัพ รายวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง รายวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม รายวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ รายวิชาความเป็นธรรมทางสังคมและสันติภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร รายวิชาสันติภาพศึกษา มหาวิทยาลัยสยาม รายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ รายวิชาการจัดการความขัดแย้ง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์รายวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยฟาฏอนี และรายวิชาการจัดการความขัดแย้ง มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่า จะมีเนื้อหารายวิชาแตกต่างกันไปตามคำอธิบายวิชาในแต่ละวิชา แต่คำอธิบายรายวิชาทั้ง 15 รายวิชามีจุดร่วมเดียวกันคือการศึกษาทางด้านสันติภาพ สันติศึกษา และสันติวิธี ความขัดแย้ง ความรุนแรง การจัดการความขัดแย้ง การจัดการความขัดแย้ง/การแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี และการเสริมสร้างสันติภาพในตัวบุคคล สังคม ประเทศ และโลก ด้านวิธีการสอนและกิจกรรมการสอน สื่อการสอน และการประเมินผล พบว่า รายวิชาสันติศึกษาของทุก ๆ มหาวิทยาลัย มีวิธีการสอนและกิจกรรมการสอนคล้ายคลึงกัน ได้แก่ การบรรยาย การอภิปรายในชั้นเรียน และการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน เช่น กรณีศึกษา บทบาทสมมติ สื่อการสอนที่ใช้มีความหลากหลาย เช่น Power Point กรณีศึกษา เกม บทบาทสมมติ บทความ คลิปวิดีโอ และภาพยนตร์ เป็นต้น ด้านการประเมินผล ประกอบด้วย คะแนนเก็บในชั้นเรียน การสอบกลางภาค และการสอบปลายภาค ด้านจุดเด่นและข้อจำกัด มีความแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะด้านข้อจำกัด พบว่า มีหลายมหาวิทยาลัยประสบปัญหาด้านการขาดแคลนอาจารย์ผู้สอน การลงทะเบียนเรียนของนักศึกษาที่มีจำนวนน้อย และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง

รายวิชา ทำให้มีแนวโน้มจะปิดรายวิชาในอนาคต เช่น มหาวิทยาลัยสยาม มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นต้น

ด้านปัญหาความขัดแย้งในชีวิตประจำวันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาของนักศึกษารายวิชาสันติศึกษา ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์นักศึกษารายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล จำนวน 8 คน และนักศึกษารายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ จำนวน 8 คน รวมจำนวน 16 คน ประจำปีภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2556 ทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง พบว่า 1) ปัญหาความขัดแย้งในชีวิตประจำวันของนักศึกษา ได้แก่ ปัญหาความขัดแย้งจากการแสดงความคิดเห็นแตกต่างจากบุคคลอื่น ปัญหาความขัดแย้งจากคนในครอบครัว ญาติพี่น้อง ปัญหาความขัดแย้งจากการคบเพื่อนในสถาบันการศึกษา ปัญหาความขัดแย้งจากการทำงานกลุ่มกับเพื่อนในสถาบันการศึกษา โดยมีปัญหาที่แตกต่างกันเพียงด้านเดียว คือ นักศึกษาสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์จะมีปัญหาเรื่องการจัดสรรเวลาเรียนกับเวลาทำงานในกลุ่มนักศึกษาที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย และ 2) ความต้องการในการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาของนักศึกษา ได้แก่ การฝึกทักษะการจัดการความขัดแย้งในสถานการณ์ต่าง ๆ ความรู้ ความเข้าใจในสันติวิธีที่ถูกต้อง และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ท้าทายและหลากหลายมากกว่าการบรรยายเพียงอย่างเดียว

1.2 แนวทางการสอนสันติศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัย

เอกชน สถาบันอุดมศึกษาไทย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารหน่วยงานสันติศึกษา จำนวน 8 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติศึกษา จำนวน 12 คน และสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนรายวิชาสันติศึกษา จำนวน 9 คน เกี่ยวกับรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ตามขั้นตอนที่ 1 (R₁) การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา พบว่า ผู้บริหารหน่วยงานสันติศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ และอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย แบ่งออกเป็น 5 รูปแบบการสอน ได้แก่

กลุ่มที่ 1 รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) โดยมีหลักการสอนที่มุ่งเน้นช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระต่าง (Concept) และวิธีการสอนเป็นการสอนแบบบรรยาย การอภิปราย และการนำเสนอกรณีตัวอย่าง ความขัดแย้ง และการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี

กลุ่มที่ 2 รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affective Domain) โดยมีหลักการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม และคุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ และวิธีการสอนเป็นการสอนให้เห็นคุณค่า ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และสันติภายใน

กลุ่มที่ 3 รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (Psycho - Motor Domain) โดยมีหลักการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาด้านการปฏิบัติ การกระทำ หรือการแสดงออก และวิธีการสอนเป็นการสอนแบบบรรยายควบคู่การฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาทักษะการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี

กลุ่มที่ 4 รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะกระบวนการ (Process Skills) โดยมีหลักการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการทางสติปัญญา/ความคิด และวิธีการสอนเป็นการสอนแบบวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การใช้เหตุผล ความคิดสร้างสรรค์ในการจัดการความขัดแย้ง

กลุ่มที่ 5 รูปแบบการสอนที่เน้นการบูรณาการ (Integration) โดยมีหลักการสอนที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดการบูรณาการทั้งด้านเนื้อหาสาระ วิธีการ และรูปแบบ และวิธีการสอนเป็นการสอนแบบผสมผสานหลาย ๆ วิธีให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา เช่น การบรรยายควบคู่ การนำเสนอกรณีตัวอย่าง การอภิปราย การวิเคราะห์ สังเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ และการฝึกปฏิบัติทักษะการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี

นอกจากนั้น จากการศึกษารวบรวมข้อมูลเอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ผู้บริหารหน่วยงานสันติศึกษา จำนวน 8 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติศึกษา จำนวน 12 คน และสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนรายวิชาสันติศึกษา จำนวน 9 คน พบปัจจัยที่มีผลการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย จำนวน 3 ปัจจัย ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยภายในที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา

ปัจจัยภายในที่มีผลต่อการจัดการศึกษาแบบสันติศึกษา พบว่า คุณสมบัติ “สันติภายใน” ของนักศึกษาจะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้แบบสันติศึกษา ได้แก่ การศึกษาในการเสริมสร้างบุคคลให้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องสันติภาพ สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรง และการลดความขัดแย้ง ความรุนแรงด้วยสันติวิธี หากนักศึกษาได้รับความรู้ ความเข้าใจ และฝึกทักษะดังกล่าวจะทำให้การจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาประสบความสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ได้ง่าย

2. ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา

ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการจัดการศึกษาแบบสันติศึกษา พบว่า ตัวอาจารย์

ผู้สอนสันติศึกษา กิจกรรม รูปแบบ วิธีการหรือกระบวนการในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้แบบสันติศึกษา ได้แก่ การเรียนรู้แบบองค์รวม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดการความขัดแย้ง การเจรจาต่อรอง การไกล่เกลี่ย การสานเสวนา การวิพากษ์วิจารณ์เชิงสร้างสรรค์ หากอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษามีการออกแบบการเรียนการสอน กิจกรรม รูปแบบการสอน วิธีการและกระบวนการสอนได้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนย่อมส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ได้ง่าย

3. ปัจจัยเกื้อหนุนที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา

ปัจจัยเกื้อหนุนที่มีผลต่อการจัดการศึกษาแบบสันติศึกษา พบว่า บรรยากาศ สภาพแวดล้อม และ โครงสร้างทางการศึกษาที่ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้แบบสันติศึกษา หากสถาบันอุดมศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี ทั้งสภาพแวดล้อมภายนอกชั้นเรียนและสภาพภายในชั้นเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้จะส่งผลดีต่อการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา และ โครงสร้างทางการศึกษาที่เปิดโอกาสให้มีการเปิดรายวิชาสันติศึกษาในหลักสูตรหมวดวิชาศึกษาทั่วไปหรือหมวดวิชาเลือกเสรี แก่นักศึกษาระดับปริญญาตรี ได้เรียนอย่างแพร่หลายย่อมส่งผลต่อการเปิดพื้นที่สันติวิธีแก่นักศึกษาที่จะออกไปเป็นบัณฑิตที่ดีของสังคมต่อไปในอนาคตในสายวิชาชีพต่าง ๆ

1.3 การพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษา วิธีการสอนสันติศึกษาใน

มหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชน สถาบันอุดมศึกษาไทย

จากการนำผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสถานการณ์การสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย และแนวทางการสอนสันติศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชน สถาบันอุดมศึกษาไทย มาพิจารณาเพื่อพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษา ตามขั้นตอนที่ 2 (D₁) การพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษาโดยการจัดการสนทนากลุ่มผู้สอนสันติศึกษาใน 2 รายวิชา ได้แก่ อาจารย์ประจำรายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล และอาจารย์ประจำรายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ เพื่อยกร่างและออกแบบรูปแบบการสอน กระบวนการเรียนรู้สันติศึกษา เพื่อนำไปใช้สอนในชั้นเรียนรายวิชาสันติศึกษาที่เลือกเป็นกรณีตัวอย่าง พบผลการศึกษาวิจัย จำนวน 5 ประเด็นดังต่อไปนี้

1. แนวคิดในการเปิดการเรียนการสอนรายวิชาสันติศึกษา

มหาวิทยาลัยมหิดล ดำเนินการสอนรายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี ในหมวดวิชาเลือกเสรี โดยสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจด้านการศึกษาและวิจัยเพื่อเป็นศูนย์วิจัยและพัฒนาทางด้านสันติวิธีที่มุ่งส่งเสริมการใช้สันติ

วิธีแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้และสร้างความสมานฉันท์ในสังคมไทย ต่อมาทางสถาบันฯ มีนโยบายเกี่ยวกับการผลิตบัณฑิตระดับมหาบัณฑิต และแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในระดับปริญญาตรี จึงนำเสนอรายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้ง โดยสันติวิธี ในหมวดวิชาเลือกเสรี ให้แก่คณะต่าง ๆ ที่สนใจ โดยมีการสอนเกี่ยวกับทฤษฎีสันติภาพ ความรุนแรง และความขัดแย้ง ความรุนแรงประเภทต่าง ๆ กรณีศึกษาความรุนแรงในชีวิตประจำวัน การวิเคราะห์ ความขัดแย้งและการหาวิธีแนวทางสันติวิธีในการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้ง เครื่องมือสันติวิธี การสานเสวนาที่เน้นการฟังอย่างลึกซึ้ง การสื่อสารอย่างสันติ และการใช้สันติวิธีในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน ของสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ โดยหมวดวิชาศึกษาทั่วไป คณะศิลปศาสตร์ ที่มีหลักสูตรเปิดรายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวันนักศึกษาระดับปริญญาตรี ให้ได้เรียนรู้เกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับความขัดแย้ง การตอบสนองต่อปัญหาและความขัดแย้งในชีวิตอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักสันติวิธีอันคำนึงถึงคุณธรรมจริยธรรมและสิทธิส่วนบุคคล การเจรจาต่อรอง การแสวงหาทางเลือกที่เหมาะสมในการบริหารจัดการความขัดแย้งเพื่อดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. ปัจจัยที่ส่งผลการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา

การสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยแก่นักศึกษาระดับปริญญาตรี มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากสภาพต่าง ๆ ของสังคมไทยกำลังประสบปัญหาความขัดแย้งในทุกกระดับ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความขัดแย้งในระดับบุคคล กลุ่ม สังคม และประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ได้กำหนดการเรียนรู้และมาตรฐานผลการเรียนรู้ และคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ของแต่ละระดับคุณวุฒิ ในระดับปริญญาตรีตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยดังกล่าว ได้ให้ความสำคัญต่อทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ ๆ และมีคุณสมบัติในการแก้ปัญหา ความขัดแย้งในสถานการณ์ส่วนบุคคล และกลุ่ม สามารถการแสวงหาทางเลือกในการแก้ปัญหาและสามารถนำไปปฏิบัติได้ นั้น มีความสอดคล้องกับการสอนสันติศึกษาอย่างมาก เพราะวิชาสันติศึกษานั้น มุ่งสอนให้ผู้เรียนมีทักษะทางปัญญา มีความสามารถในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงในสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งความขัดแย้งในระดับบุคคล กลุ่ม ชุมชน สังคม และประเทศ และมีสามารถในการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีเป็นทางเลือกใหม่ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ หากสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ มีการบรรจุรายวิชาสันติศึกษาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป หรือหมวดวิชาเลือกเสรี เพื่อให้ให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีได้เรียนรู้ ย่อมจะส่งผลให้

ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสันติศึกษาไปใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถช่วยลดความขัดแย้ง มีการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีแก่สังคมอย่างสร้างสรรค์ในอนาคตได้

นอกจากนั้นยังมีปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนคือ อาจารย์ผู้สอน สันติศึกษา และนักศึกษา ผู้ร่วมสนทนากลุ่มเห็นว่า อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาควรเป็นผู้ที่สนใจศึกษาความรู้เกี่ยวกับสันติศึกษา ทฤษฎีและองค์ความรู้ทางด้านสันติภาพ สันติวิธี และการจัดการความขัดแย้ง มีการออกแบบการสอน วิธีการสอน และรูปแบบการสอนต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมและทันสมัยกับกลุ่มผู้เรียน ควรสอนโดยการบรรยายให้น้อยลงแต่มีการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนให้มากขึ้น เช่น การนำโดยกรณีศึกษา Case Study ต่าง ๆ มาให้นักศึกษาศึกษาเรียนรู้แลกเปลี่ยนกับผู้อื่นในชั้นเรียน การสอนให้รู้จักการวิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้ง และการเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี การใช้กิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ในชั้นเรียน เช่น การใช้เกม การใช้บทบาทสมมติ การแสดงละคร การวาดรูป และการใช้สื่อต่าง ๆ เช่น ภาพยนตร์ คลิปวิดีโอ เป็นต้น

3. รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

การพัฒนา รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ตามขั้นตอนที่ 2 (D₁) ได้ยกร่างพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยขึ้นเรียกว่า “**PEACE Model**” ที่มีลักษณะรูปแบบการสอนแบบบูรณาการ (Integration) ที่มุ่งเน้นการสอน “สันติภายใน” (Internal Peace) ไปสู่การมี “สันติภาพภายนอก” (External Peace) ที่มีความยืดหยุ่นในการนำไปใช้สูง เพราะแต่ละสถาบันมีคำอธิบายรายวิชาและเนื้อหาที่แตกต่างกัน แต่โดยหลักการและวัตถุประสงค์การสอนสันติศึกษามุ่งเน้นการให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้ด้านสันติภาพ และการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี โดยรูปแบบการสอนสันติศึกษาเป็นการจัดกระบวนการเรียนการสอนรายวิชาสันติศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปและหมวดวิชาเลือกเสรี มี 11 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาการสอน 4) วิธีการสอน 5) ขั้นตอนการสอน 6) สื่อการสอน 7) การประเมินผล 8) บริบทที่เกี่ยวข้อง 9) ระบบการสนับสนุนและการพัฒนา 10) บทบาทอาจารย์ผู้สอน ผู้เรียนและวิทยาการพิเศษ และ 11) เงื่อนไขการนำไปใช้ โดยมีขั้นตอนการสอน จำนวน 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นกระตุ้นผู้เรียน ขั้นการวิพากษ์เหตุการณ์ ขั้นการค้นหาสาเหตุปัญหา ขั้นการหาแนวทางการแก้ปัญหา ขั้นการทบทวนแนวทางการแก้ปัญหา และขั้นการอภิปรายและสรุป บริบทที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา การเมือง และเศรษฐกิจ เงื่อนไขการนำไปใช้ ได้แก่ ปัจจัยภายใน คือ คุณสมบัติ “สันติภายใน” ของนักศึกษา ปัจจัยภายนอก คือ อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา กิจกรรม รูปแบบ วิธีการหรือกระบวนการในการจัดการเรียนการสอน และปัจจัยเกื้อหนุน คือ บรรยากาศสภาพแวดล้อม และ

โครงสร้างทางการศึกษา โดยการสอนในแต่ละครั้งมีลักษณะยืดหยุ่นในแต่ละขั้นตอนขึ้นอยู่กับเนื้อหาการสอนและกิจกรรมการสอนสันติศึกษาเป็นสำคัญ

3.1 การทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษา

การทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษา ตามขั้นตอนที่ 3 (R₂) โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในชั้นเรียนรายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล ประจำภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 ที่ได้จากการสุ่มอย่างง่ายโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม จำนวน 82 คน และนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ประจำภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 ที่ได้จากการสุ่มอย่างง่ายโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม จำนวน 49 คน มีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบูรณาการข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลคุณภาพ สามารถเก็บข้อมูลได้จำนวน 113 คน พบว่า ภายหลังจากทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย นักศึกษามีคุณลักษณะของผู้เรียน จำนวน 4 ทักษะ ได้แก่ ความรู้ด้านสันติศึกษา เจตคติต่อวิชาสันติศึกษา ความสามารถในการจัดการความขัดแย้ง และความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษา ดังนี้

3.2 ผลการประเมินผู้เรียนหลังการทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

ความรู้ด้านสันติศึกษา นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจสันติศึกษา และการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี หลังการใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย นักศึกษามีความรู้สันติศึกษาสูงขึ้น

เจตคติต่อวิชาสันติศึกษา นักศึกษามีท่าทีความรู้สึก ความคิด และอารมณ์ ที่มีต่อความขัดแย้ง และความรุนแรง และการจัดการความขัดแย้งในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ด้านความสามารถในการจัดการความขัดแย้ง นักศึกษามีความสามารถในการแสดงความคิดเห็น การแสดงความรู้สึก อารมณ์ต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดความขัดแย้ง และสามารถจัดการควบคุมความคิดเห็น การแสดงออกทางความรู้สึก - อารมณ์ และการกระทำต่าง ๆ ไม่ให้เกิดความขัดแย้งได้ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

ด้านความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษา นักศึกษามีความพึงพอใจของผู้เรียนต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษาในชั้นเรียน ทั้งตัวอาจารย์ผู้สอน วิธีการสอน เทคนิคการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3.3 ผลการศึกษาจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การเขียนบันทึก ประสบการณ์การเรียนรู้ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดสนทนากลุ่ม

พบประเด็นการเรียนรู้สันติศึกษา 2 ประเด็น ดังนี้

1. สิ่งที่ได้รับการเรียนรู้สันติศึกษา

นักศึกษาทั้ง 2 ชั้นเรียน ส่วนใหญ่ เห็นว่า การสอนสันติศึกษาตามรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้หลักการ ทฤษฎีและแนวคิดทางด้านสันติศึกษา สันติภาพ ความขัดแย้ง และความรุนแรง ได้เรียนรู้และฝึกทักษะการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การวิเคราะห์ความขัดแย้ง การเสนอแนวทางในการจัดการความขัดแย้ง การพูดคุยเจรจา การสานเสวนา การแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี

2. การนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้

นักศึกษาทั้ง 2 ชั้นเรียน ส่วนใหญ่ เห็นว่า ทักษะการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมตลอดเทอม สามารถนำประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ได้จริง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัว ปัญหาทางบ้าน จากเพื่อน แฟน การเรียนและการทำงาน สามารถเข้าใจที่มาของความขัดแย้ง สามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติในทางที่ถูกต้อง รู้จักการคิดวิเคราะห์แยกแยะปัญหาเป็น

4. ผลการปรับปรุงรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

จากการศึกษาทดลองการใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ในชั้นเรียน 2 รายวิชาในมหาวิทยาลัยมหิดล และสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาข้อมูลจากการทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในขั้นตอนที่ 3 (R₂) มาพัฒนาปรับปรุงรูปแบบการสอนสันติศึกษา ตามขั้นตอนที่ 4 (D₂) โดยการถอดบทเรียนการประชุมสนทนากลุ่มกับอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาเพื่อการพัฒนาปรับปรุงรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย จำนวน 2 ครั้ง พบว่า อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาของ 2 รายวิชา 2 สถาบัน มีเจตคติที่ดีต่อการสอนสันติศึกษาและมีบุคลิกภาพ “สันติภายใน” มีการแสดงออกถึงการมีมนุษยสัมพันธ์สูง มีเมตตาต่อผู้เรียน เคารพในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ทำให้นักศึกษามีความไว้วางใจต่ออาจารย์ผู้สอน ส่งผลให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ให้ด้านความรู้ทางวิชาการและประสบการณ์ อาจารย์ทั้ง 2 สถาบัน มีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 5 ปี ทำให้สามารถถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจในองค์ความรู้สันติศึกษาและการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีได้เป็นอย่างดี ในด้านการนำรูปแบบการสอนสันติศึกษาไปใช้ในการเรียนการสอนในชั้นเรียน ปรากฏว่าอาจารย์ทั้ง 2 รายวิชา มีความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษา เพราะรูปแบบการสอนสันติศึกษาดังกล่าว มีลักษณะเป็นสหวิทยาการ (Multidisciplinary Subjects) ไม่ยึดโยงกับศาสตร์ใด

ศาสตร์หนึ่งเป็นสำคัญ แต่มีวัตถุประสงค์ทำให้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษา สันติศึกษา ความสำคัญและความจำเป็นของการศึกษาสันติศึกษาและสันติภาพ เพื่อการเกิดสันติสุข ภายในตัวเอง และสันติสุขภายนอกในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ตลอดจนมีขั้นตอนการสอนที่สามารถทำให้อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา ได้ปฏิบัติตาม หรือนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดลำดับการสอนในแต่ละขั้นตอนได้ ซึ่งรูปแบบการสอนสันติศึกษามีลักษณะยืดหยุ่นสูง อาจารย์ผู้สอนสามารถใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถ และทักษะการสอนของอาจารย์ผู้สอนแต่ละท่านเป็นสำคัญ แต่เนื่องจากการสอนสันติศึกษามีลักษณะสหวิทยาการ การสอนสันติศึกษาควรมีการสอนแบบบูรณาการด้วยวิธีการสอนที่หลากหลายผสมผสานกัน เช่น การสอนแบบการบรรยาย การสอนแบบอภิปรายกลุ่มย่อย การสอนแบบสาธิต การทัศนศึกษา การฝึกภาคสนาม การใช้กรณีศึกษา จากสื่อวิทยุ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์ การแสดงบทบาทสมมติ การใช้สถานการณ์จำลอง การแสดงละคร ศิลปะ ดนตรี กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เกม เป็นต้น

ด้านปัญหาการใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

พบปัญหาเนื่องจากรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย และแผนการสอนตามรายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน ที่มีวิธีการสอนในแต่ละสัปดาห์ระบุไว้ชัดเจน ทำให้อาจารย์ผู้สอนมีความกังวลใจว่า จะสอนเนื้อหาไม่ได้ตามแผนการสอนแต่ละสัปดาห์ แต่เมื่อผ่านไปประมาณสองสัปดาห์อาจารย์ผู้สอนเริ่มเข้าใจว่า รูปแบบการสอนสันติศึกษาดังกล่าว มีลักษณะยืดหยุ่นสูง ไม่ได้บังคับในการนำไปใช้ แต่สามารถประยุกต์ใช้ได้้อย่างหลากหลาย สามารถช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนตามแผนการสอนในรายวิชานั้นได้เป็นอย่างดี และรายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี มีอาจารย์ผู้ช่วยสอน จำนวน 4 คน ทำให้การนำรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยไปใช้สอนนั้น ไม่ต่อเนื่องในช่วงแรก ๆ แต่เมื่อผู้วิจัยได้พูดคุยทำความเข้าใจกับอาจารย์ผู้ช่วยสอนแล้ว ทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน สามารถดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยผ่านไปด้วยดี

สำหรับข้อเสนอแนะต่อการพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยนั้น อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาเห็นว่า ควรมีการพัฒนาอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาก่อนการนำรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยไปใช้ในการเรียนการสอนจริง เนื่องจากรูปแบบการสอนดังกล่าวมีเนื้อหาจำนวนมาก หากอาจารย์ผู้สอนมีความรู้และประสบการณ์น้อยอาจนำไปใช้สอนได้ไม่เต็มประสิทธิภาพมากนัก ควรมีการปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย และเหมาะสมกับผู้เรียน โดยอาจมีการประชุมอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา เพื่อพัฒนาการใช้สื่อการสอนต่าง ๆ ร่วมกัน สามารถนำไปใช้ได้ทุกสถาบัน ควรมีการพัฒนา รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้องค์ความรู้ด้านสันติ

ศึกษาและสันติวิธีในประเทศไทย มีการเผยแพร่และกระตุ้นให้ไปสถาบันอุดมศึกษาไทยต่าง ๆ มองเห็นความสำคัญในการส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาให้มากขึ้น และควรเน้นการใช้กิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนมากกว่าการบรรยายโดยตรง เพราะนักศึกษาอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย หากมีการใช้กิจกรรมต่าง ๆ ในชั้นเรียนที่ท้าทายความสามารถของนักศึกษา จะทำให้เกิดบรรยากาศการเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้สันติศึกษาอย่างแท้จริง

5. ผลการประเมินรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยของอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา

หลังจากการถอดบทเรียนการจัดสนทนากลุ่มกับอาจารย์ผู้สอนรายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล และอาจารย์ผู้สอนรายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ได้ทำการประเมินผลรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หรือ “PEACE Model” ที่มีลักษณะรูปแบบการสอนแบบบูรณาการ (Integration) ที่มุ่งเน้นการสอน “สันติภายใน” (Internal Peace) ไปสู่การมี “สันติภาพภายนอก” (External Peace) พบว่า รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่พัฒนาขึ้น มีจำนวน 11 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาการสอน 4) วิธีการสอน 5) ขั้นตอนการสอน 6) สื่อการสอน 7) การประเมินผล 8) บริบทที่เกี่ยวข้อง 9) ระบบการสนับสนุนและการพัฒนา 10) บทบาทอาจารย์ผู้สอน ผู้เรียนและวิทยากรพิเศษ และ 11) เงื่อนไขการนำไปใช้ มีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้สอนในภาพรวมระดับมาก โดยอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาทั้งสองสถาบันมีความคิดเห็นว่า ควรมีการศึกษาและวิจัยปรับปรุงรูปแบบการสอนสันติศึกษาให้เหมาะสมกับคำอธิบายรายวิชาและบริบทที่เกี่ยวข้องของแต่ละสถาบันการศึกษา เพื่อต่อยอดการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น เพราะปัญหาความขัดแย้งของนักศึกษา และปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงในสังคมไทยมีความซับซ้อน ยุ่งยากมากขึ้น หากสถาบันอุดมศึกษามีการพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษาที่เหมาะสมปัญหาความขัดแย้งของนักศึกษา และสังคมเป็นสำคัญจะทำให้การสอนสันติศึกษาเป็นทางเลือกที่สำคัญในการช่วยลดปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรง ให้เกิดสันติภาพได้แนวทางหนึ่ง

2. อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย” มีประเด็นสำคัญนำมาใช้ในการอภิปราย จำนวน 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

2.1 ข้อมูลพื้นฐานและสถานการณ์เกี่ยวกับการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

จากข้อมูลการวิจัยนี้ พบว่า การสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปและหมวดวิชาเลือกเสรี จากข้อมูลการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี จำนวน 16 รายวิชา จากมหาวิทยาลัยจำนวน 14 แห่ง จากจำนวนสถาบันอุดมศึกษาทั้งหมดจำนวน 173 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 8.09 แสดงให้เห็นว่า การสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่เปิดการเรียนการสอนเป็นรายวิชาหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรี มีจำนวนน้อยมาก ส่วนใหญ่จะเป็นการสอนสอดแทรกในรายวิชาต่าง ๆ ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และเปิดสอนในรายวิชาเอก หรือวิชาแกนของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ หลักสูตรพัฒนาสังคม และหลักสูตรพัฒนาชุมชน ซึ่งไม่สอดคล้องปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงในสังคมไทย ที่หน่วยงานรัฐ และหน่วยงานเอกชนมีข้อมูลปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงในสังคมไทย ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา สถานที่ทำงาน สังคม และประเทศ ปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงในสังคมไทยมีจำนวนมากมายและกลายเป็นปัญหาในระดับชาติ ที่เป็นตัวถ่วงในการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้าน หลากหลายมิติ เช่น มิติทางความมั่นคง การเมือง สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ฯลฯ หรือเป็นความผิดพลาดทางโครงสร้างทางตรง ได้แก่ ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural Violence) และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม (Cultural Violence) แอบแฝงอยู่ตามแนวคิดของ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2555)

การเรียนรู้สันติศึกษาในมิติทางการศึกษานั้น จะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในการรู้คุณค่า การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติ ผ่านหลักสูตรสันติศึกษา จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะไม่เพียงช่วยให้เราเรียนรู้ร่วมกับคนในชาติที่มีความแตกต่างหลากหลาย ยังสามารถช่วยให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติร่วมกับคนอื่น ๆ ในโลกร่วมกับสิ่งแวดล้อมและสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในธรรมชาติ เพราะสันติวิธีช่วยให้เรามองเห็นการแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่ทำให้ทุกฝ่ายชนะร่วมกัน การสอนสันติศึกษาจึงมีความสำคัญ เพราะช่วยให้ผู้เรียนได้เปิดโลกทัศน์ มีมุมมองความคิดที่เปิดกว้าง ในการยอมรับความแตกต่าง หลากหลาย การเคารพให้เกียรติ ให้ความเป็นมนุษย์ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติและมีเอกภาพ โดยกระทรวงศึกษาธิการควรมีนโยบายในการสอนสันติศึกษาอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษา ถึงอุดมศึกษา โดยประยุกต์ให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน ตามที่ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2557 : 2) ได้สะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญในการสอนสันติศึกษา ไว้ว่า

“สันติวิธีมีความสำคัญต่อสังคมไทยอย่างมาก เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยมีหลักคิดที่ถูกต้อง และเรียนรู้วิธีการจัดการความขัดแย้งที่เหมาะสม ไม่จำเป็นต้องใช้ความรุนแรงเพื่อเอาชนะกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อทุกฝ่ายร่วมกันมากกว่า ดังนั้นการที่คนในสังคมจะเรียนรู้คุณค่าการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติ ผ่านหลักสูตรสันติศึกษา จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะไม่เพียงช่วยให้เราเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติร่วมกับคนในชาติที่มีความแตกต่างหลากหลาย ยังสามารถช่วยให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติร่วมกับคนอื่น ๆ ในโลก ร่วมกับสิ่งแวดล้อมและสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ที่ทำให้ทุกฝ่ายชนะร่วมกัน” (แบบบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 9 พฤศจิกายน 2556)

นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับ สิทธิธรรม ศรีพหล (2554 : 13-3) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้สันติศึกษาว่า การสอนสันติศึกษาเป็นความพยายามอย่างหนึ่งในการต่อต้านความขัดแย้งในสังคม โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือทำความเข้าใจในเรื่องความขัดแย้ง ความรุนแรง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม และวิธีการแก้ปัญหาความรุนแรงเพื่อให้ได้มาซึ่งสันติภาพ การศึกษาเรื่องสันติภาพ มีความมุ่งหมายที่ต่างกันได้ 2 ประการ คือ การศึกษาเรื่องสันติภาพเพื่อเรียนรู้และทำความเข้าใจถึงลักษณะความจริงของสันติภาพ หรือเป็นการศึกษาเรื่องสันติภาพเพื่อสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้น จุดเริ่มต้นที่ทำให้เกิดสันติศึกษามาจากสงครามความรุนแรง และความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยในระยะแรก ๆ องค์การยูเนสโกได้พยายามใช้แนวทางการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ ในระยะต่อมาสงครามและความขัดแย้งกลับมีเพิ่มมากขึ้นจึงได้พัฒนาขึ้นเป็นเรื่องของสันติศึกษา ฉะนั้น หากสถาบันอุดมศึกษาไทย มีการเปิดการเรียนการสอนสันติศึกษาอย่างแพร่หลาย มีการศึกษาวิจัยและพัฒนากระบวนการเรียนการสอนตามแนวสันติศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่สถาบันต่าง ๆ สามารถนำไปปรับใช้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการศึกษาที่ในการเสริมสร้างบุคคลให้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องสันติภาพ สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรง และการลดความขัดแย้ง ความรุนแรงด้วยสันติวิธี มุ่งเน้นการพัฒนาความคิด จิตใจ อารมณ์ภายในตนเองแท้จริงก่อให้เกิดการตระหนักรู้ในตนเอง รู้ถึงคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ โดยปราศจากอคติ ความขัดแย้ง และความรุนแรง และมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาอาจารย์ในระดับมหาวิทยาลัยให้มีความรู้และทักษะในการสอนตามแนวสันติศึกษา และก่อให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาตามแนวสันติศึกษาในหมู่นักการศึกษา และการจัดการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของไทย ช่วยผลักดันการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาให้มีการแพร่หลายมากขึ้นในวงการศึกษาไทย อันจะส่งผลให้ผู้เรียนวิชาสันติศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจและตระหนักใน

การนำสันติศึกษา และสันติวิธีไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงาน การอยู่ร่วมกันในสังคม ส่งผลให้สังคมไทยเกิดสันติสุข

2.2 แนวทางการสอนสันติศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐ และมหาวิทยาลัยเอกชน

สถาบันอุดมศึกษาไทย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารหน่วยงานสันติศึกษา จำนวน 8 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติศึกษา จำนวน 12 คน และสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนรายวิชาสันติศึกษา จำนวน 9 คนเกี่ยวกับรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย พบว่า ผู้บริหารหน่วยงานสันติศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ และอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย แบ่งออกเป็น 4 รูปแบบการสอน (ทิสนา แจมมณี, 2548 : 222 - 272) ได้แก่ กลุ่มที่ 1 รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นรูปแบบการสอนที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระต่าง (Concept) กลุ่มที่ 2 รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affective Domain) เป็นรูปแบบการสอนที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม และคุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ กลุ่มที่ 3 รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (Psycho - Motor Domain) เป็นรูปแบบการสอนที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาด้านการปฏิบัติ การกระทำหรือการแสดงออก กลุ่มที่ 4 รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะกระบวนการ (Process Skills) เป็นรูปแบบการสอนที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการทางสติปัญญา/ความคิด และกลุ่มที่ 5 รูปแบบการสอนที่เน้นการบูรณาการ (Integration) เป็นรูปแบบการสอนที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดการบูรณาการทั้งด้านเนื้อหาสาระ วิธีการ และรูปแบบ

รูปแบบการสอนต่าง ๆ ของผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา จะมีหลักการสอน วัตถุประสงค์ วิธีการสอนและขั้นตอนการสอนที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับจุดเน้นตามรูปแบบการสอนของแต่ละท่าน แม้จะมีการแบ่งกลุ่มรูปแบบการสอนต่าง ๆ ออกเป็น 5 กลุ่มดังกล่าว แต่ก็ไม่ได้แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา ยึดถือรูปแบบการสอนนั้น ๆ แบบตายตัว โดยส่วนใหญ่ทุกคนเน้นการใช้สื่อการสอนต่าง ๆ ที่ทันสมัยเหมาะสมกับผู้เรียนระดับปริญญาตรี พร้อมทั้งจะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนให้เหมาะสมตลอดเวลาซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะที่เน้นการบูรณาการ (Integration) ซึ่งเป็นรูปแบบการสอนที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดการบูรณาการทั้งด้านเนื้อหาสาระ วิธีการ และรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของวิชาสันติศึกษา ที่มีลักษณะสหวิทยาการ (Multidisciplinary Subjects) โดยเน้นการศึกษาวิจัยจะศึกษาภาพรวมของความรู้สันติศึกษา ทฤษฎีและแนวคิดสันติศึกษาและสันติวิธี ทั้งด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ รัฐศาสตร์ ศาสนศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ ทฤษฎีการเรียนรู้และการสอนและรูปแบบ

การสอนให้การจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรีมีประสิทธิภาพต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ ไซยงค์ รัชกุล (2533 : 36 – 38) อ้างถึง ใน สิริวรรณ ศรีพหล (2554 : 13-23) ว่า สันติศึกษามีลักษณะสหวิทยาการ (Interdisciplinary Studies) เป็นการประมวลใช้ความรู้จากสาขาวิชาต่าง ๆ มาช่วยกันทำความเข้าใจและอธิบาย ปรากฏการณ์หนึ่ง ดังจะเห็นได้ว่านักวิชาการสันติศึกษาใช้ความรู้ แนวคิด จากวิชาความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศ รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ จิตวิทยาสังคม ประวัติศาสตร์ ฯลฯ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับวิชาใด ทฤษฎีใด จะเหมาะสมสำหรับประเด็นที่ศึกษา

นอกจากนั้น ยังพบว่า มีปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาใน สถาบันอุดมศึกษาไทย จำนวน 3 ปัจจัย ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยภายในที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา

ปัจจัยภายในที่มีผลต่อการจัดการศึกษาแบบสันติศึกษา ได้แก่ คุณสมบัติ “สันติ ภายใน” ของนักศึกษาจะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้แบบสันติศึกษา ได้แก่ การศึกษาในการเสริมสร้าง บุคคลให้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องสันติภาพ การเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็น มนุษย์ เห็นคุณค่าทางจิตใจมากกว่าคุณค่าของวัตถุ มีจิตใจที่สงบสุข ใฝ่สันติสุข สามารถแก้ไข ปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรง และการลดความขัดแย้ง ความรุนแรงด้วยสันติวิธี หากนักศึกษา ได้รับความรู้ ความเข้าใจ และฝึกทักษะดังกล่าวจะทำให้การจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาประสบความสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ได้ง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2547 : 61) กล่าวว่า การมีสันติภาพภายใน (Internal Peace) เป็นสถานะที่สภาพจิตใจที่หลุดพ้นจากพันธนาการ ของกิเลส หรือการครอบงำของสิ่งต่าง ๆ อันเป็นสภาพจิตใจที่ไร้ความขัดแย้ง ความรุนแรงทุกชนิด และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2556 : 1) ได้สะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนสันติศึกษาเพื่อ พัฒนาสันติภาพภายใน ไว้ว่า

“ การสอนสันติศึกษามีความสำคัญในการร่วมเสริมสร้างและพัฒนาสันติภาพ โดยเฉพาะสันติภาพภายในตัวบุคคล ที่ซ่อนตัวอยู่ภายในใจของแต่ละคน เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ ว่า ไม่มีความสุขอื่นใดที่จะยิ่งใหญ่ไปกว่าความสงบสุข การสอนสันติศึกษาต้องเปลี่ยนวิถีชีวิต และ วิถีปฏิบัติของนักศึกษา เป็นสันติวิถีชีวิต มีสันติภาพภายในตัวเอง ใช้การสอนที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมการฟัง กิจกรรม Walk Rally สันติภาพ การไถ่เกวียน การเจรจา การใช้กระบวนการ ยุติธรรม การเข้าค่ายสันติศึกษา ” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 2 กรกฎาคม 2556)

ซึ่งสอดคล้องกับ ประชุมสุข อาชาวำรุง (2529 : 216) อ้างถึงใน สิริวรรณ ศรีพหล (2554 : 13-9) ได้อธิบายระดับสันติภาพไว้ 9 ชั้น โดยชั้นที่ต่ำที่สุดและมีความสำคัญเป็นมูลฐานของระดับที่สูงขึ้น คือ สันติภาพภายในบุคคล (Intrapersonal Peace) คือ สภาพที่ไม่มีความขัดแย้งในตัวบุคคล คือ ผู้มีจิตใจสงบสุข (Peace of Mind)

2. ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา

ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการจัดการศึกษาแบบสันติศึกษา ได้แก่ ตัวอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา กิจกรรม รูปแบบ วิธีการหรือกระบวนการในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้แบบสันติศึกษา ได้แก่ ความรู้ลึกซึ้งตลอดภัยและไว้วางใจในการเรียน การเรียนรู้แบบองค์รวม การมีส่วนร่วม การแก้ไขปัญหา การเคารพในความแตกต่างระหว่างบุคคล การเคารพคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดการความขัดแย้ง การเจรจาต่อรอง การไกล่เกลี่ย การสานเสวนา และการวิพากษ์วิจารณ์เชิงสร้างสรรค์ หากอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษามีการออกแบบการเรียนการสอน กิจกรรม รูปแบบการสอน วิธีการและกระบวนการสอนได้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนย่อมส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับ ทิศนา เขมมณี (2556 : 274) ได้กล่าวไว้ว่า นักคิด นักการศึกษา และครูอาจารย์ต้องพยายามจัดการเรียนการสอน โดยมีการประยุกต์ ทฤษฎีและองค์ความรู้แบบองค์รวม ให้มีความเหมาะสมกับบริบทไทย ปัญหาและความต้องการ กระบวนการเรียนการสอนที่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ และได้รับการทดลองใช้เพื่อพิสูจน์ ทดสอบประสิทธิภาพแล้ว ถือว่าเป็นรูปแบบการเรียนการสอนหรือแบบแผนของการจัดการเรียนการสอนที่ผู้อื่นสามารถนำไปใช้แล้วจะเกิดผลตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบนั้นได้ นับได้ว่าเป็น การช่วยให้แนวทางแก่ผู้ปฏิบัติ ไม่ต้องเสียเวลาลองผิดลองถูก หากได้รูปแบบที่ดีตรงกับ วัตถุประสงค์ในการสอนก็จะเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างมากมาย และสอดคล้องกับแนวคิดการ สอนสันติศึกษาขององค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก (UNESCO) และกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ หรือยูนิเซฟ (UNICEF) ซึ่งเป็นองค์กรผู้นำ เรื่องสันติภาพได้อธิบายถึงการใชสันติศึกษาใน โรงเรียนและสถานศึกษาที่ อมรวิชัย นาครทรรพ และจิรัฐกาล พงศ์ภคเชียร (2553 : 10 - 11) นำมาอธิบายว่า การฝึกอบรมและพัฒนาหลักสูตรสันติ ศึกษาด้วยกันโดยมีจุดหมายเดียวกัน คือ การสร้างสรรค์สันติภาพในโลก ในการสอนสันติศึกษานั้น อาจารย์ผู้สอนต้องใช้วิธีการสอนที่เน้นเรื่องการมีส่วนร่วม ความร่วมมือ การแก้ปัญหา และการ เคารพในความแตกต่าง มีการกำหนดให้ห้องเรียนเป็น “เขตสันติภาพ” ที่นักเรียนจะปลอดภัยจาก ความขัดแย้ง ความรุนแรงจากการครอบงำอำนาจของอาจารย์ผู้สอน แสดงให้เห็นถึงการใช

หลักการของความเท่าเทียมและการไม่เลือกที่รักมักที่ชัง มีการจัดการความขัดแย้งในวิถีแห่งการเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

3. ปัจจัยเกื้อหนุนที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา

ปัจจัยเกื้อหนุนที่มีผลต่อการจัดการศึกษาแบบสันติศึกษา ได้แก่ บรรยากาศสภาพแวดล้อม และโครงสร้างทางการศึกษาที่ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้แบบสันติศึกษา หากสถาบันอุดมศึกษา มีการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี ทั้งสภาพแวดล้อมภายนอกชั้นเรียน และสภาพภายในชั้นเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาคำตอบด้วยตนเอง จะส่งผลดีต่อการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา และโครงสร้างทางการศึกษาที่เปิดโอกาสให้มีการเปิดรายวิชาสันติศึกษาในหลักสูตรหมวดวิชาศึกษาทั่วไปหรือหมวดวิชาเลือกเสรีตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแก่นักศึกษาระดับปริญญาตรีได้เรียนอย่างแพร่หลายย่อมส่งผลต่อการเปิดพื้นที่สันติวิธีแก่นักศึกษาที่จะออกไปเป็นบัณฑิตที่ดีของสังคมต่อไปในอนาคตในสายวิชาชีพต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ ไพฑูรย์ สินดารัตน์ (2553 : 105 – 108) กล่าวว่า กลยุทธ์การสอนตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษานั้น ครูและผู้บริหารต้องจัดแหล่งเรียนรู้ให้หลากหลายมากขึ้น การวางแผนและออกแบบสถาบันให้มี สถานที่ บริการ หลักสูตร เวลา สิ่งแวดล้อม และงบประมาณเหล่านี้จะต้องสอดคล้องสนองตอบต่อผู้เรียนเป็นสำคัญและผู้เรียนจะเป็นผู้แสวงหาคำตอบด้วยตนเอง และสอดคล้องกับ บุญบง ชัยเจริญวัฒน์ (2557 : 1) กล่าวว่า ปัญหาโครงสร้างหลักสูตรในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรี ตามกรอบของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (สกอ.) ทำให้สถาบันอุดมศึกษาขาดความคล่องตัวในการเปิดการเรียนการสอนรายวิชาสันติศึกษา ซึ่งมีความสำคัญต่อนักศึกษาระดับปริญญาตรีอย่างยิ่ง นักศึกษาระดับปริญญาตรีควรได้เรียนรู้สันติศึกษาและการจัดการความขัดแย้งก่อนออกไปทำงานจริงตามสายวิชาชีพของตนเอง จึงจะสามารถทำให้นำความรู้ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมได้จริง ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปิดการสอนรายวิชาสันติศึกษา ไว้ว่า

“ สกอ. ควรสลายโครงสร้างศึกษาทั่วไป เปิดให้มีการเรียนการสอนในรายวิชาที่สำคัญ ๆ เช่น วิชาการเมืองการปกครองไทย วิชาความขัดแย้งและสันติศึกษา ให้แก่นักศึกษาทุก ๆ คณะ การสอนสันติศึกษาควรเน้นกระบวนการสอนแบบมีส่วนร่วม สอนให้นักศึกษารู้แนวคิดสันติศึกษา และใช้แนวทางสันติวิธีในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งมากกว่าที่จะใช้ความรุนแรง ” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก , 13 กุมภาพันธ์ 2557)

ซึ่งก่อนหน้านั้นสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ (2556) ได้จัดประชุมสัมมนาวิชาการเรื่อง “สถาบันการศึกษากับการหนุนเสริมกระบวนการสันติภาพ” เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2556 โดยมีนักวิชาการด้านสันติศึกษาและด้านรัฐศาสตร์และสื่อมวลชนเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางว่า ประเทศไทยขาดองค์ความรู้ในด้านการจัดการปัญหาความขัดแย้ง จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ด้านนี้ขึ้นมา โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่จะต้องมีการเรียนการสอนในด้านนี้ และต้องสร้างความเข้าใจต่อสาธารณชนในเรื่องสันติภาพและการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ ผู้อำนวยการสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จะนำเสนอข้อสรุปเกี่ยวกับการสอนสันติศึกษาในทุกระดับการศึกษา ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงปริญญาเอก และการสร้างจิตสำนึกในการแก้ปัญหาอย่างสันติวิธีต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการต่อไป

2.3 การพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษา วิธีการสอนสันติศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชน สถาบันอุดมศึกษาไทย

ผลการทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในชั้นเรียน พบว่า หลังการทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ หลักการสอนวัตถุประสงค์การสอน วิธีการสอน ขั้นตอนการสอน และการประเมินผลการสอนนักศึกษามีผลการประเมินเพิ่มมากขึ้น ได้แก่ ความรู้ด้านสันติศึกษา เจตคติต่อวิชาสันติศึกษา และด้านความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษา ส่วนด้านความสามารถในการจัดการความขัดแย้งอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากประสบปัญหาด้านเวลาในการสอนจากปัญหาการชุมนุมทางการเมือง มีการหยุดเรียนบ่อยครั้ง ทำให้อาจารย์ผู้สอนไม่ได้สอนกรณีศึกษาความขัดแย้งเพื่อวัดความสามารถในการจัดการความขัดแย้งแก่นักศึกษา ผลการประเมินจึงอยู่ในระดับปานกลาง

จากการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามต่าง ๆ และผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การเขียนบันทึกประสบการณ์การเรียนรู้ การสัมภาษณ์ และการจัดสนทนากลุ่ม พบว่า ในภาพรวมนักศึกษามี 1) ความรู้ด้านสันติศึกษา ได้แก่ ความเข้าใจเนื้อหาแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับสันติภาพ สันติวิธี ความขัดแย้ง ความรุนแรง และการจัดการความขัดแย้ง 2) เจตคติต่อวิชาสันติศึกษา ได้แก่ ทำที่ความรู้สึกรู้สึก ความคิด และอารมณ์ที่มีต่อความขัดแย้ง และความรุนแรง และการจัดการความขัดแย้ง 3) ความสามารถในการจัดการความขัดแย้ง ได้แก่ ความสามารถในการแสดงความคิดเห็น การแสดงความรู้สึก อารมณ์ต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดความขัดแย้ง และสามารถจัดการควบคุมความคิดเห็น การแสดงออกทางความรู้สึก - อารมณ์ และการกระทำต่าง ๆ ไม่ให้เกิดความขัดแย้งได้ และ 4) ความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนสันติ

ศึกษา ได้แก่ ความรู้สึกชื่นชอบ ประทับใจของผู้เรียนต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษาในชั้นเรียน ทั้งตัวอาจารย์ผู้สอน วิธีการสอน เทคนิคการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล การเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับสูงขึ้นหลังจากการทดลองใช้ รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย แสดงให้เห็นว่า การพัฒนารูปแบบการสอน สันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาสามารถทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะสันติศึกษาสูงขึ้น ทั้งด้านความรู้ สันติศึกษา เจตคติที่มีต่อวิชาสันติศึกษา ความสามารถในการจัดการความขัดแย้ง และความพึงพอใจ ต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ ทิศนา แจมมณี (2555 : 224) กล่าวว่า รูปแบบ การสอนที่จะเกิดประโยชน์ต่อครูอาจารย์ส่วนใหญ่และมีโอกาสนำไปใช้ได้ นั้น มีแก่นสำคัญอยู่ 4 ประการ คือ ทฤษฎีหรือหลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ กระบวนการของรูปแบบ และผลที่จะได้จากรูปแบบ ซึ่งอาจารย์ผู้สอนสามารถออกแบบรูปแบบการสอนไปพัฒนาทั้งทางด้าน พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย รวมทั้งกระบวนการพัฒนาสติปัญญา อยู่ที่จุดเน้นของรูปแบบ การสอนนั้น ๆ

จากความสำคัญของการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ปัจจัยที่ส่งผลต่อการ จัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย และการพัฒนารูปแบบการสอนสันติ ศึกษานในสถาบันอุดมศึกษาไทย ดังกล่าวข้างต้นพบข้อสรุปว่า การสอนสันติศึกษาใน สถาบันอุดมศึกษามีความสอดคล้องกับสภาพความขัดแย้ง ความรุนแรงในสังคมไทย ตั้งแต่ระดับ บุคคล ชุมชน สถานศึกษา สถานที่ทำงาน สังคม และระดับประเทศ จนอาจกล่าวได้ว่า สังคมไทย กำลังมีปัญหาวิกฤตการณ์ความขัดแย้งและความรุนแรงสูงมาก ส่งผลต่อบริบทต่าง ๆ ทุกระบบ ไม่ว่าจะเป็น สังคม วัฒนธรรม การศึกษา เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และความมั่นคงของชาติ ปัญหาคความขัดแย้ง และความรุนแรงที่เกิดขึ้นในขณะนี้ ทำทนาย “สติปัญญา” ของนักวิชาการ นัก สันติศึกษา ครูบาอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาอย่างยิ่ง ในฐานะตัวแทนของสถาบันการศึกษาสูงสุด ของประเทศไทย ที่ต้องผลิตบัณฑิตออกมารับใช้สังคม และทำศึกษาและวิจัยเพื่อเสนอแนวทางการ แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงในสังคมไทย จนเกิดคำถามทำทนายสถาบันอุดมศึกษาไทย มากมาย เช่น สถาบันอุดมศึกษาไทยจะช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในสังคมไทยได้อย่างไร? ทำ อย่างไรสถาบันอุดมศึกษาไทยจะไม่กลายเป็นคู่ขัดแย้ง หรือ มีนักวิชาการ ครูบาอาจารย์ มหาวิทยาลัยออกไปแสดงความคิดเห็นเชิงวิชาการ ชี้นำ ชักชวน โน้มน้าว และให้การสนับสนุน กลุ่มต่าง ๆ ที่ขัดแย้งกันอยู่ คือ กลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้ เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข หรือกลุ่มกปปส. และรัฐบาล โดยที่ ไม่ได้เสนอแนวทางในการแก้ปัญหาอย่างสันติวิธี มากกว่าการมุ่งหวังเอาชนะคะคานากับกลุ่มที่ คิดเห็นต่าง ด้วยการยึดหลักวิชาการเป็นชุดความจริงแบบปล่อยางไม่เป็น นับวัน

สถาบันอุดมศึกษากลายเป็น “แหล่งมีคอบอดทางปัญญา” มากกว่าจะเป็นความหวังของแหล่งสติปัญญาให้สังคมอีกต่อไป (มติชน, 2557) การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาจึงมีความสำคัญในฐานะสถาบันแห่งปัญญาให้การผลิตบัณฑิตให้มี อุดมคติ ดังที่ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ (2545 : 17) กล่าวว่า อุดมศึกษาหรือการศึกษาขั้นสูงสุด คือ การศึกษาเพื่อความเป็นไทจากอวิชา หรือความมีคอบอดที่ครอบงำมนุษย์ เพื่อปลดปล่อยไปจากอวิชาที่ย่อมเข้าถึงปัญญา คือการเข้าถึงจุดสุดท้ายของชีวิตที่ความเข้าใจอย่างแจ่มชัด ปรัชญาหรือปัญญาย่อมควบคู่กันไปกับกรุณาคือความคิดและจิตใจเดินไปในทางที่จะเอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูลและรับใช้ผู้อื่น สัตว์อื่นอย่างหาที่สุดมิได้ จนสามารถหลุดพ้นจากความขัดแย้ง ความรุนแรงทั้งปวงได้ และท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎก (2542 : 42) อ้างถึงใน ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2553 : 5) ได้ชี้แนะในส่วนการสร้างบัณฑิตว่า สถาบันอุดมศึกษาต้องสอนเพื่อพัฒนาคนให้มีลักษณะบูรณาการ คือ รวมคุณลักษณะทั้งสามในตัวบุคคล ได้แก่ คุณลักษณะด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา มีการผสมผสาน ประสานสัมพันธ์สอดคล้องส่งผลเกื้อกูลต่อกันไปด้วยดีทั้งระบบ ก่อให้เกิดสันติภาพต่อสังคมโดยรวม นอกจากนั้นการสอนสันติศึกษายังมีความสอดคล้องกับการเรียนรู้และมาตรฐานผลการเรียนรู้ และคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ของแต่ละระดับคุณวุฒิ ในระดับปริญญาตรีตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2552 : 6 – 20) ได้ให้ความสำคัญต่อทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ ๆ และมีคุณสมบัติในการแก้ปัญหา ความขัดแย้งในสถานการณ์ส่วนบุคคล และกลุ่ม สามารถการแสวงหาทางเลือกในการแก้ปัญหาและสามารถนำไปปฏิบัติได้ นั้น มีความสอดคล้องกับการสอนสันติศึกษาอย่างมาก เพราะวิชาสันติศึกษานั้น มุ่งสอนให้ผู้เรียนมีทักษะทางปัญญา มีความสามารถในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงในสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งความขัดแย้งในระดับบุคคล กลุ่ม ชุมชน สังคม และประเทศ และมีสามารถในการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีเป็นทางเลือกใหม่ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ การสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยจึงมีความเหมาะสมอย่างยิ่งกับสภาพความขัดแย้ง ความรุนแรงในสังคมไทยปัจจุบัน เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้ความรู้ ความเข้าใจ และวิธีการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งโดยสันติวิธี อันจะส่งผลให้สังคมมีพื้นที่สันติภาพเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย และในอนาคตบัณฑิตที่มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งโดยสันติวิธี ไปประกอบอาชีพในสายงานต่าง ๆ หรือกลายเป็นผู้นำทางสังคมในระดับต่าง ๆ เมื่อประสบกับปัญหาคความขัดแย้งต่าง ๆ จะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง ก่อนที่จะลุกลามกลายเป็นความรุนแรงต่อไปได้

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย นั้น ประกอบด้วย ปัจจัยภายใน คือ ตัวผู้เรียน ปัจจัยภายนอก คือ อาจารย์ผู้สอน กิจกรรม รูปแบบ

วิธีการหรือกระบวนการในการจัดการเรียนการสอน และปัจจัยเกื้อหนุน คือ บรรยากาศ สภาพแวดล้อม และโครงสร้างทางการศึกษาที่ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งปัจจัยทั้งสามอย่างมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันทั้งหมด กล่าวคือ การจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยต้องประกอบด้วย สถาบันอุดมศึกษามีการเปิดการเรียนการสอนสันติศึกษาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปหรือหมวดวิชาเลือกเสรีแก่นักศึกษาระดับปริญญาตรี โดยมีอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาที่มีความรู้ ความสามารถในการออกแบบรูปแบบการสอน วิธีการสอน และการจัดกระบวนการสอนแก่ผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี จึงจะทำให้การจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ ประภาส ปานเจียง (2557 : 1) กล่าวถึงความสำคัญในการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ว่า การสอนสันติศึกษามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะสถานการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรงในสังคมไทยอยู่ในขั้นเกิดวิกฤตการณ์ มีความเสี่ยงที่จะเกิดสงครามกลางเมือง หรือสงครามประชาชนขึ้นได้ เมื่อมองไปในอนาคตปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยก็จะดำรงอยู่ เพราะมันเป็นปัญหาเรื่องโครงสร้างทางอำนาจในสังคมไทย แต่การสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาจะเป็นปัจจัยหนึ่งในการช่วยลดความขัดแย้งในสังคมไทยได้ เนื่องจากนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาไป จะเป็นพลเมืองที่สำคัญในการแก้ปัญหาโดยสันติวิธีต่อไปในอนาคต ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญในการสอนสันติศึกษา ไว้ว่า

“วิชาสันติศึกษาเกิดจากกรณีที่ประเทศไทยมีปัญหาความขัดแย้งในภาคใต้ ที่ประชุมสภามหาวิทยาลัยจึงเสนอให้มีการเรียนการสอนสันติศึกษาให้นักศึกษาที่จะเข้าไปทำงานในพื้นที่ความขัดแย้ง บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาต้องเป็นผู้นำ *Peace Studies* ให้แก่สังคม บัณฑิตที่จบปริญญาตรีควรได้นำสันติศึกษาไปใช้ นับวันต้องเรียนเรื่องนี้ เพื่อจะละลายความขัดแย้งในคน คณะจึงนำมาปรับปรุงหลักสูตร *GE* ให้มีวิชาสันติศึกษาขึ้น” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 13 กุมภาพันธ์ 2557)

ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงที่เกิดขึ้นแก่นิสิตนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอง เช่น การยกพวกตีกัน การทำร้ายร่างกายจากกรณีผู้สาว ยาเสพติด และการพนัน การพยายามฆ่าตัวตาย การฆ่าตัวตาย การพยายามฆ่าและฆ่าผู้อื่น เริ่มมีสถิติที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ ดังที่ วิมลรัตน์ วันเพ็ญ (2557 : 2) กล่าวว่า ปัญหาความรุนแรงในวัยรุ่นไทยมีสถิติสูงมากขึ้น แม้ยังไม่มีหน่วยงานใดรวบรวมข้อมูลความรุนแรงในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษามากนัก ในกรณีลูกชายคนเล็กที่กำลังศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชน วางแผนร่วมกับเพื่อนชายจ้างวานมือปืนฆ่ายกครัว พ่อ แม่ และพี่ชายคนโต เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2557 ที่ผ่านมา ด้วยสาเหตุจากความโกรธแค้น

พ่อแม่ที่กดดันตนเองให้เป็นทหาร และรักพี่ชายที่เป็นตำรวจมากกว่า รวมทั้งตนเองอยากจะได้ที่ดินมรดกของพ่อแม่ทำให้ตัดสินวางแผนฆ่ายกครัว และก่อนหน้านั้นเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2557 เกิดเหตุการณ์ลูกชายคนโตนักศึกษามหาวิทยาลัยชื่อดังแห่งหนึ่ง วางแผนฆ่ายกครัวพ่อแม่ และน้องชายของตัวเอง โดยจัดฉากฆ่าว่าเป็นฝีมือของน้องชาย เนื่องจากเครียดที่พ่อแม่รักน้องชายมากกว่า และโกรธแค้นพ่อแม่ที่ไม่ยอมซื้อรถให้หลังจากสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ แสดงให้เห็นถึงปัญหาความรุนแรงของวัยรุ่นที่กระทำต่อครอบครัวของตนเอง ซึ่งไม่ค่อยจะเกิดขึ้นในสังคมไทยมากนัก จำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกหน่วยงานไม่ว่าจะเป็นกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ องค์กรเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งและพฤติกรรมของวัยรุ่นทั้งภาครัฐและภาคเอกชน และสถาบันสื่อสารมวลชนต่าง ๆ จะต้องร่วมมือกันป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงของวัยรุ่นให้ลดน้อยลง ทำอย่างไรให้วัยรุ่น นักเรียน นักศึกษาไทย ไม่เกิดพฤติกรรมก้าวร้าว หรือพฤติกรรมเลียนแบบ มีภูมิคุ้มกันในการควบคุมตัวเองที่จะไม่กระทำความรุนแรงต่อบุคคลอื่นที่ตนเองมีความขัดแย้งด้วย และรู้จักการจัดการความขัดแย้งไม่ให้กลายเป็นความรุนแรงต่อไป ฉะนั้นการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยให้แก่บัณฑิตนักศึกษาจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีได้วิธีการหนึ่ง

การพัฒนาปรับปรุงรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยโดยการถอดบทเรียนการสนทนากลุ่มอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาในรายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล และรายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ นั้น พบว่า อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาต้องมีความรู้ทฤษฎีและหลักการ วัตถุประสงค์ วิธีการสอน ขั้นตอนการสอน และการประเมินผล บนเงื่อนไขบริบทที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา การเมือง และเศรษฐกิจ มีระบบสนับสนุนการสอนสันติศึกษา และการพัฒนาอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา ในการวางแผนและออกแบบการสอนต้องใช้วิธีการแบบบูรณาการ (Integration) ซึ่งเป็นรูปแบบการสอนที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดการบูรณาการทั้งด้านเนื้อหาสาระ วิธีการ และรูปแบบ สันติศึกษาจึงเป็นเป็นวิชาแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary Studies) โดยใช้ศาสตร์ต่าง ๆ มาเป็นองค์ความรู้แบบองค์รวม ไม่สอนโดยเน้นศาสตร์ใด ศาสตร์หนึ่ง และควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบ การสอนสันติศึกษาอย่างหลากหลาย ได้แก่ ทฤษฎี ปรัชญา เนื้อหาการสอน และวิธีการสอนแบบต่าง ๆ ให้อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาเลือกใช้รูปแบบการสอนตามความเหมาะสมกับความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ นอกจากนั้น การมีบุคลิกภาพ “สันติภาพภายใน” ของอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาที่ไม่มีการใช้อำนาจครอบงำนักศึกษาจะช่วยเปิดพื้นที่การเรียนรู้ “สันติภาพภายใน” แก่ นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการศึกษาสันติศึกษาอย่างสันติสุข ซึ่งสอดคล้องกับ สุชาติ เศรษฐมาลินี (2556) กล่าวไว้ว่า การสอนรายวิชาสันติภาพศึกษา ควรจะมี

การศึกษาค้นคว้าวิจัยวิธีการสอน และเทคนิคการสอนต่าง ๆ ในลักษณะวิธีการบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนสันติภาพมากยิ่งขึ้น เพราะการศึกษาด้านสันติภาพนั้นต้องมีการศึกษาในหลาย ๆ แง่มุม ทั้งในมุมมองกว้าง และลึกซึ่งจากศาสตร์ต่าง ๆ ร่วมกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ลอเรน แอล ฟินเลย์ (Laura L. Finley, 2004) กล่าวถึง การสอนสันติศึกษาในระดับอุดมศึกษา ปรากฏมี 2 รูปแบบ คือ 1) การสอนแบบครอบงำใช้อำนาจโดยครุต่อศิษย์ (Dominator Model) ซึ่งปรากฏใช้มานาน ในปัจจุบันยังปรากฏให้เห็นทั่วไป เนื่องจากการไม่มีเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างและวิธีการแบบครอบงำ และ 2) การสอนที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (Partnership Model) ช่วยคิด ช่วยทำ ช่วยกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ในรายวิชา รวมถึงการมีส่วนร่วมในการให้คะแนน การประเมินผล และการให้เกรดด้วย การสอนที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนจึงเป็นการสอนรูปแบบใหม่ เป็นสิ่งที่ท้าทายครูอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยมีความมั่นใจอย่างยิ่งว่า หากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสถาบันอุดมศึกษาไทยทุกแห่งได้ให้ความสำคัญและสนับสนุนให้มีการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปและหมวดวิชาเลือกเสรี หรือการสอนสอดแทรกสันติศึกษาในรายวิชาต่าง ๆ จำนวนอย่างน้อยประมาณ 6-9 ชั่วโมง แก่นักศึกษาระดับปริญญาตรีทุก ๆ คนอย่างแพร่หลาย ได้ศึกษาเรียนรู้ความรู้ด้านสันติศึกษาและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี นักศึกษาในฐานะพลเมืองที่ดีของรัฐและพลเมืองที่ดีของโลกจะได้ช่วยกันเปิดพื้นที่สันติวิธี ในระดับบุคคล กลุ่ม ชุมชน สถานศึกษา สถานที่ทำงาน สังคม ประเทศ และโลก สามารถที่จะช่วยกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรง ด้วยแนวทางสันติวิธีทำให้สังคมเกิดสันติสุขขึ้นได้อีกช่องทางหนึ่ง

3. ข้อเสนอแนะ

หลังจากผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสันติศึกษาที่สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ดำเนินการอยู่และการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษา วิธีการสอนสันติศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชน สถาบันอุดมศึกษาไทย ผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะที่คิดว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยให้ประสบผล ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 จากผลการวิจัย พบว่า แนวคิดและทฤษฎีสันติศึกษาและสันติวิธี มีจำนวนมาก ซึ่งแต่ละแนวคิดและทฤษฎีจะมีองค์ความรู้ที่แตกต่างกัน เนื่องจากสันติศึกษาเป็นสหวิทยาการ

(Interdisciplinary Studies) ฉะนั้น การนำแนวคิดและทฤษฎีสันติศึกษาและสันติวิธีไปประยุกต์ใช้ในการสอนสันติศึกษาจึงต้องใช้วิธีการแบบบูรณาการ (Integration) ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละรายวิชา และหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ

3.1.2 จากผลการวิจัย พบว่า อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาบางท่านมีปัญหาการนำรูปแบบการสอนสันติศึกษาไปใช้สอนในช่วงแรก ๆ ฉะนั้น ก่อนจะนำรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไปทดลองใช้ในชั้นเรียน อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาควรศึกษาคู่่มือการใช้รูปแบบการสอน โดยการศึกษา หลักการ วัตถุประสงค์ วิธีการสอน ขั้นตอนการสอน และการประเมินผล อย่างละเอียดถี่ถ้วน เพื่อให้สามารถนำรูปแบบการสอนสันติศึกษาไปทดลองสอนในชั้นเรียนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิผล

3.1.3 จากผลการวิจัย พบว่า บางครั้งนักศึกษาไม่ค่อยสนใจฟังการบรรยายทางแนวคิดและทฤษฎีมากนัก ฉะนั้น อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาควรออกแบบวิธีการสอนสันติศึกษาให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ให้นักศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรม ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้สันติศึกษาร่วมกับอาจารย์ผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นเรียนมากขึ้น

3.1.4 จากผลการวิจัย พบว่า สภาพห้องเรียนที่คับแคบไม่เหมาะสมกับจำนวนผู้เรียนส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ทำให้เกิดสภาพที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ฉะนั้น ในการสอนสันติศึกษาตามรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยควรกำหนดให้มีการใช้ห้องเรียนที่มีขนาดที่เหมาะสมกับจำนวนผู้เรียน และมีพื้นที่ในการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนอย่างเหมาะสม

3.1.5 จากผลการวิจัย พบว่า การประเมินผลคุณลักษณะของผู้เรียนด้านสันติศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ความรู้ด้านสันติศึกษา เจตคติต่อวิชาสันติศึกษา ความสามารถในการจัดการความขัดแย้ง และความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษา ในการนำรูปแบบการสอนสันติศึกษาไปใช้สอนในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ อาจารย์ผู้สอนควรพิจารณาการประเมินผลคุณลักษณะของผู้เรียนด้านสันติศึกษาให้สอดคล้องและเหมาะสมต่อรายวิชา และหลักสูตรของแต่ละสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ

3.1.6 จากผลการวิจัย พบว่า บางสถาบันอุดมศึกษามีปัญหาด้านการขาดแคลนอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา ทำให้การเปิดรายวิชาสันติศึกษายังไม่แพร่หลาย และไม่สามารถเปิดการเรียนการสอนได้อย่างต่อเนื่อง สถาบันอุดมศึกษาไทยจึงควรมีการพัฒนาศักยภาพอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การส่งบุคลากรไปศึกษาต่อด้านสันติศึกษาให้สูงขึ้น การเข้าร่วมอบรมสัมมนาเกี่ยวกับสันติศึกษาและสันติวิธี การ

เข้าร่วมฝึกทักษะการแก้ไขความขัดแย้งโดยสันติวิธีกับหน่วยงานสันติศึกษาต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

3.1.7 จากผลการวิจัย พบว่า กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษามีนโยบายด้านการสอนสันติศึกษาที่ยังไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างกว้างขวางแพร่หลาย การสอนสันติศึกษายังมีจำนวนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนสถาบันอุดมศึกษาของไทย ฉะนั้น กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ควรมีนโยบายการสอนสันติศึกษาและกิจกรรมสันติวิธีในสถาบันอุดมศึกษาเป็นนโยบายที่สำคัญเร่งด่วนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงในสังคมไทยในปัจจุบัน โดยอาจจะเปิดสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป/ หมวดวิชาเลือกเสรี การสอนสอดแทรกสันติศึกษาในรายวิชาต่าง ๆ ซึ่งหากจะให้นักศึกษามีความรู้สันติศึกษาและทักษะในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี ควรมีจำนวนอย่างน้อยประมาณ 6 – 9 ชั่วโมง และการจัดกิจกรรมทางวิชาการและกิจกรรมนักศึกษาด้านสันติศึกษาและการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งโดยสันติวิธีในสถาบันอุดมศึกษาอย่างกว้างขวางแพร่หลาย

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการวิจัยโดยการนำรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยไปทดลองใช้ในรายวิชาสันติศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาได้อย่างกว้างขวางแพร่หลายมากขึ้น

3.2.2 ควรมีการศึกษาและวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษาในรายวิชาต่าง ๆ ของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนสันติศึกษามีความเหมาะสมกับลักษณะของรายวิชานั้น ๆ โดยตรง

3.2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยรวบรวมองค์ความรู้สันติศึกษา ทฤษฎีสันติภาพ ทฤษฎีสันติวิธี แนวคิดสันติวิธี และแนวทางการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง ความรุนแรง ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในสังคมไทยได้อย่างแท้จริง

3.2.4 ควรมีการศึกษาวิจัยรวบรวมวิธีการสอน และสื่อการสอนรายวิชาสันติศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาไทย เพื่อสร้างและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ด้านสันติศึกษาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรี ของสถาบันอุดมศึกษาไทย

3.2.5 ควรมีการศึกษาวิจัยบริบทต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ได้แก่ บริบททางสังคมและวัฒนธรรม บริบททางการศึกษา บริบททางการเมืองการปกครอง และบริบททางเศรษฐกิจ เพื่อให้ได้ข้อมูล และข้อเท็จจริงต่อการสอนสันติศึกษาได้อย่างถูกต้อง มีแหล่งข้อมูล และข้อเท็จจริงในบริบทต่าง ๆ ที่เป็นปัจจุบัน อันจะส่งผล

ให้การจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษามีความท้าทาย และสามารถประยุกต์ใช้ได้
ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพสังคมตามบริบทต่าง ๆ อย่างแท้จริง

3.2.6 ควรมีการวิจัยรูปแบบการสอนสันติศึกษา แบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมี
ส่วนร่วม (Participatory Action Research – PAR) เพื่อพัฒนาการสอนสันติศึกษาแบบมีส่วนร่วม
ของอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา นักศึกษา วิทยากร และผู้เชี่ยวชาญด้านสันติศึกษา

3.2.7 ควรมีการวิจัย Benchmarking ศึกษาวิธีการปฏิบัติที่ดี/เป็นเลิศ (Best
Practice) ของสถาบันอุดมศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาที่ดี/เป็นเลิศ เพื่อความยั่งยืน
ในการสอนสันติศึกษาและการพัฒนาปรับปรุงการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยแบบ
ก้าวกระโดด